Inson falsafasi

Andijon davlat pedagogika instituti Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari Kafedrasi asistent o'qituvchisi **Turg'unov Muhammad Bobur Baxtiyorjon o'g'li**

Andijon davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi-**Xusniddinova Muxtaramxon Saloxiddin qizi**

Annotatsiya.Mazkur maqolada inson falsafasining mazmun-mohiyati, insonning jamiyat va tabiatdagi o'rni, uning ma'naviy, axloqiy hamda ruhiy xususiyatlari falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Sharq va G'arb mutafakkirlarining inson haqidagi qarashlari qiyosiy asosda o'rganilib, inson tafakkuri, erkinligi, ma'naviy kamoloti va komillik masalalari haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, zamonaviy globallashuv sharoitida inson qadri, ma'naviy inqiroz va texnologik taraqqiyotning inson hayotiga ta'siri masalalari ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar:inson, falsafa, tafakkur, ma'naviyat, komillik, erkinlik, jamiyat, axloq, shaxs, qadriyat, ong, tafakkur.

Аннотация.В данной статье философски анализируются сущность и содержание философии человека, место человека в обществе и природе, а также его духовные, нравственные и психологические особенности. На сравнительной основе рассматриваются взгляды мыслителей Востока и Запада на человека, анализируются вопросы человеческого мышления, свободы, духовного совершенствования и идеала совершенной личности. Также исследуются проблемы ценности человека в условиях современной глобализации, духовного кризиса и влияния технологического прогресса на жизнь человека.

Ключевые слова: человек, философия, мышление, духовность, совершенство, свобода, общество, нравственность, личность, ценность, сознание.

Annotation. This article philosophically analyzes the essence and significance of human philosophy, the role of human beings in society and nature, as well as their spiritual, moral, and psychological characteristics. The views of Eastern and Western thinkers on humanity are comparatively examined, focusing on issues such as human thinking, freedom, spiritual development, and perfection. In addition, the article discusses the value of human beings in the context of modern globalization, the spiritual crisis, and the impact of technological progress on human life.

Keywords: human, philosophy, thinking, spirituality, perfection, freedom, society, morality, personality, values, consciousness.

Kirish.Inson falsafasi falsafaning eng qadimiy va dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Inson borliqning eng murakkab mavjudoti sifatida doimo olimlar, faylasuflar va mutafakkirlarning diqqat markazida bo'lib kelgan. Insonning kelib chiqishi, yashashdan maqsadi, jamiyatdagi o'rni, ma'naviy dunyosi va tafakkuri haqidagi savollar insoniyatni qadimdan qiziqtirib keladi.

Sharq mutafakkirlari insonning ma'naviy kamolotiga katta e'tibor berganlar. Abu Nasr Forobiy insonni jamiyat bilan bog'liq holda talqin qilgan bo'lsa, Abu Ali ibn Sino insonning aqliy va ruhiy imkoniyatlarini chuqur o'rgangan. Alisher Navoiy esa o'z asarlarida insoniylik, mehr-oqibat va ezgulik g'oyalarini ilgari surgan.

G'arb falsafasida ham inson masalasi muhim o'rin egallaydi. Sokrat "O'zingni angla" degan mashhur fikrni ilgari surgan bo'lsa, Immanuil Kant insonni oliy qadriyat sifatida baholaydi. Zamonaviy falsafada esa insonning erkinligi, huquqlari va texnologik taraqqiyot davridagi o'rni keng o'rganilmoqda.

Inson va uning mohiyati.Falsafada inson mohiyatini tushuntirishga oid turli qarashlar mavjud. Ba’zi faylasuflar insonni biologik mavjudot sifatida talqin qilgan bo‘lsalar, boshqalari uni ijtimoiy va ma’naviy mavjudot deb hisoblaydilar. Insonning boshqa mavjudotlardan asosiy farqi uning ong, tafakkur va nutqqa ega ekanligidadir.

Forobiy insonning komillikka erishishi ilm, tarbiya va jamiyat orqali amalga oshishini ta’kidlaydi. Ibn Sino esa inson aqlini eng buyuk kuch sifatida baholab, tafakkur orqali inson haqiqatni anglashini tushuntiradi. Alisher Navoiy inson qalbi, vijdoni va ma’naviyatini ulug‘laydi.
Inson faqat moddiy ehtiyojlar bilan yashamaydi. U ma’naviy qadriyatlarga ham ehtiyoj sezadi. Mehr-oqibat, halollik, vijdon va adolat kabi tushunchalar insonning ma’naviy olamini shakllantiradi.

Inson va jamiyat.Inson jamiyatsiz yashay olmaydi. Har bir shaxs jamiyat ta’sirida shakllanadi. Oila, ta’lim, tarbiya va ijtimoiy muhit inson dunyoqarashining shakllanishida muhim o‘rin tutadi. Shu sababli inson va jamiyat o‘rtasidagi munosabat falsafaning asosiy mavzularidan biridir.
Aristotel insonni “ijtimoiy mavjudot” deb atagan. Ushbu qarash bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini saqlab qolgan. Chunki insonning ma’naviy va axloqiy kamoloti jamiyat bilan bog‘liq holda rivojlanadi.
Jamiyat taraqqiyoti inson tafakkuriga bog‘liq. Ilm-fan, texnika va madaniyatning rivojlanishi inson faoliyatining mahsulidir. Shu bilan birga, jamiyat ham inson tarbiyasiga ta’sir ko‘rsatadi. Demak, inson va jamiyat bir-biri bilan chambarchas bog‘liq tushunchalardir.

Erkinlik va ma’naviyat.Erkinlik inson falsafasining eng muhim tushunchalaridan biri hisoblanadi. Inson o‘z fikrini erkin ifoda etishga, mustaqil qaror qabul qilishga intiladi. Biroq haqiqiy erkinlik mas’uliyat bilan uyg‘un holda namoyon bo‘ladi.
Jan-Pol Sartr inson erkinligini uning asosiy mohiyati sifatida talqin qiladi. Unga ko‘ra, inson o‘z tanlovlari uchun javobgardir. Sharq falsafasida esa erkinlik ko‘proq ma’naviy poklanish va komillik bilan bog‘liq holda tushuntiriladi.
Ma’naviyat insonni yuksaltiruvchi asosiy omillardan biridir. Insonning odobi, axloqi, vijdoni va qadriyatlari uning ma’naviy olamini belgilaydi. Shu sababli barkamol avlod tarbiyasi har qanday jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy falsafada inson masalasi.Bugungi globallashuv va texnologiyalar rivojlangan davrda inson masalasi yanada murakkablashmoqda. Sun’iy intellekt, internet va ommaviy madaniyat inson tafakkuriga katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Texnologik taraqqiyot inson hayotini yengillashtirayotgan bo‘lsa-da, ayrim ma’naviy muammolarni ham yuzaga keltirmoqda.
Zamonaviy falsafada insonning ma’naviy inqirozi, ruhiy bosim va axloqiy muammolari keng o‘rganilmoqda. Ayrim olimlar texnologik taraqqiyot insoniy qadriyatlarga salbiy ta’sir qilishi mumkinligini ta’kidlaydilar. Shu sababli insonning ma’naviy dunyosini asrash va axloqiy tarbiyani kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.Bugungi kunda inson huquqlari, erkinlik va demokratiya masalalari ham dolzarb ahamiyatga ega. Har bir insonning qadri va sha’ni himoya qilinishi zamonaviy jamiyatning asosiy talablaridan biridir.

Xulosa qilib aytganda, inson falsafasi falsafaning eng muhim va doimiy rivojlanib borayotgan yo‘nalishlaridan biridir. Inson nafaqat biologik mavjudot, balki tafakkur, ma’naviyat va axloq egasi sifatida ham alohida ahamiyatga ega.
Sharq va G‘arb mutafakkirlari insonning mohiyati, erkinligi va komilligi haqida muhim ilmiy-falsafiy qarashlarni ilgari surganlar. Bugungi kunda ham insonning ma’naviy kamoloti, axloqiy tarbiyasi va jamiyatdagi o‘rni dolzarb masala bo‘lib qolmoqda.
Zamonaviy taraqqiyot sharoitida inson qadri, uning huquq va erkinliklarini himoya qilish hamda barkamol avlodni tarbiyalash jamiyat oldidagi asosiy vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Forobiy, A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent.
2. Ibn Sino, A. Donishnoma. – Toshkent.
3. Navoiy, A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent.
4. Kant, I. Sof aql tanqidi.
5. Aristotel. Siyosat.
6. Sartr, J.P. Ekzistensializm – bu insonparvarlik.